

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SERAMİK ANASANAT DALI**

**ORTA ASYA DÖNEMİ ÇADIR KÜLTÜR VE
MOTİFLERİNİN ÇAĞDAŞ SERAMİK YÜZEYLERE
YANSIMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman **Hazırlayan**
Dr.Öğr. Üyesi. Pınar BİÇİÇİ ÇETİNKAYA Merve DURAK

MALATYA 2025

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SERAMİK ANASANAT DALI**

**ORTA ASYA DÖNEMİ ÇADIR KÜLTÜR VE MOTİFLERİNİN
ÇAĞDAŞ SERAMİK YÜZEYLERE YANSIMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Merve DURAK

**Danışman
Dr.Öğr. Üyesi. Pınar BİÇİÇİ ÇETİNKAYA**

MALATYA 2025

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Orta Asya dönemi çadır kültür ve Motiflerinin çağdaş seramik yüzeylere yansıması**” adlı çalışmanın bilimsel ahlâka ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün kaynakları kaynakçada uygun biçimde gösterdiğimi belirtir ve bunu onurumla ile tasdik ederim.

Merve DURAK

MALATYA, 2025

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitim sürecinde bilgi ve birikimleri ile beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan başta danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Pınar BİÇİCİ ÇETİNKAYA' ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmam sürecince yanımda olan aileme özellikle canım annem Özlem GÜLER' e sevgili eşim Kemal DURAK' a sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Çadır kültürü insanlık tarihinin başlangıcından bu yana bireyin doğa ile kurduğu dolaylı veya dolaysız ilişkiler bağlamında barınma ve korunmaya duyduğu gereksinime bulduğu çözümlerden biridir. Çadırın kullanım alanları, amaçları, malzemesi ve yöntemleri değişim göstermiş olsa da çadırın temel var oluş sebebi olan doğada barınma gereksinimi hala çadırı tanımlayan temel bileşenlerden birini oluşturmaktadır.

İnsanoğlu olduğu günden beri estetik ve güzellik arayışı içinde olmuş, yaşadığı mekânlar, kılık kıyafet ve mimari gibi birçok alanda ortaya çıkan ürünlerin sadece işe yarar olmasıyla veya ihtiyaçlarını karşılamasıyla yetinmemiştir. Elbette farklı coğrafi şartların ve iklim koşullarının ortaya çıkan ürünler üzerinde etkisi büyüktür. Ortaya çıkan her ihtiyaç; renk, motif, malzeme, teknik ve kompozisyon gibi öğeleri de beraberinde getirmiş ve bu öğeler bir süre sonra o toplumun kültürel değeri haline gelmiştir. “Orta Asya’dan günümüze Türklerde çadır kültürü, motifleri Türk kültürü içerisindeki yeri ve önemine değinmiştir. Bu araştırmanın amacı Orta Asya dönemi çadır kültür ve motiflerinin çağdaş seramiğe yansımaları amaçlamıştır.

Bu araştırmanın birinci bölümünde Orta Asya döneminin tarihçesi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Çadır kültürü genel özellikleri çadır içeriğinde yer alan motifler; renk, biçim desen düzen gibi teknik özelliklerinin incelemesi yapılmıştır. Araştırmanın son bölümünde ise sanatsal açıdan değerlendirme yapılmıştır, çağdaş seramik sanatında form ve yüzeylerinde yorumlanması tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Çadır, Çağdaş Sanat, Seramik

ABSTRACT

The tent element is one of the solutions that the individual has found to the need for shelter and protection in the context of direct or indirect relationships with nature since the beginning of human history. Although the uses, materials and methods of the tent have changed, the need for shelter in nature, which is the main reason for the tent's existence, still constitutes one of the basic components that define the tent.

Mankind has been in search of aesthetics and beauty since its existence, and it is not satisfied with the fact that the products that emerge in many areas such as the places where they live, clothing and architecture are only useful or meet their needs. Of course, different geographical conditions and climatic conditions have a great impact on the resulting products. Every need that arises; brought with it elements such as color, motif, material, technique and composition, and these elements became the cultural value of that society after a while. "Tent culture and motifs have touched on the place and importance of Turkish culture from Central Asia to the present day. The aim of this research is to reflect the Central Asian period tent culture and motifs on contemporary ceramics.

In the first part of this research, information about the history of the Central Asian period is given. In the second part, general characteristics of tent culture, motifs in tent content; technical features such as color, shape, pattern and composition were examined. In the last part of the research, an artistic evaluation was made and it was completed with the interpretation of forms and surfaces in contemporary ceramic art.

Keywords: Central Asia, Tent, Contemporary Art, Ceramics

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GÖRSELLER LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTA ASYA DÖNEMİ VE SERAMİĞİN TARİHÇESİ

1.1. Seramiğin Tanımı.....	2
1.2. Seramik Sanatının Tarihçesi.....	2
1.3. Seramik Malzemesinin Özellikleri	3
1.4. Seramik Türleri Nelerdir	4
1.4.1. Çömlekçilik.....	4
1.4.2. Elle Şekillendirme	4
1.4.3. Döküm Tekniği.....	5
1.4.4. Levha Yöntemi	5
1.4.5. Kağıt Kil Tekniği.....	5
1.4.6. Raku Seramik	5
1.5. Seramik İşçiliğinin Tarihsel Yolculuğu	5
1.6. Orta Asya Dönemi.....	7

İKİNCİ BÖLÜM

ORTA ASYA DÖNEM ÇADIR KÜLTÜRÜ VE MOTİFLERİ

2.1. Çadırın Tarihçesi	9
2.2. Çadırdaki Yaşam kültürü	10
2.3. Orta Asya’da Çadırın Genel Özellikleri	14
2.3.1. Taşınabilirlik	14
2.3.2. Sökülüp Takılabilirlik	15
2.3.3. Bezeme (Süsleme).....	16

2.4. Göçebelik ve Yerleşiklikte Mekân (Çadır)	17
2.5. Orta Asya'da Kullanılan Mekân (Çadır) Motifleri	19
2.5.1. Eli Belinde Motifi	19
2.5.2. Koçboynuzu Motifi	20
2.5.3. Kuş Motifi	21
2.5.4. Muska Motifi	21
2.5.5. Çift Başlı Kartal	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇADIR KÜLTÜRÜ VE MOTİFLERİNİN ÖZGÜN SERAMİK FORM VE YÜZEYDE UYGULANMASI

3.1. Tasarım Süreci ve Eskizler	23
3.1.1. Tasarım 1	23
3.1.2. Tasarım 2	24
3.1.3. Tasarım 3	24
3.1.4. Tasarım 4	25
3.1.5. Tasarım 5	26
3.1.6. Tasarım 6	27
3.1.7. Tasarım 7	27
3.1.8. Tasarım 8	29
3.1.9 Tasarım 9	30
3.2. Uygulama	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇADIR KÜLTÜRÜ VE MOTİFLERİNİN ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ

4.1. Uygulama Süreci (Fırınlama, Sırlama İşlemleri).....	40
SONUÇ.....	42
KAYNAKÇA.....	43

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1.1. Orta Asya dönemin yerleşim haritası	8
Görsel 2.1. Minusink steplerinde kaya üzerine çizilmiş en eski çadır tasvirleri. Boyar Dağı (Togar Kültürü) M.Ö. VII. Yüzyıl. (Sözen, 1993: 17.(2025)).....	9
Görsel 2.2. Türk çadırının iç görünüşü.....	11
Görsel 2.3. Türklerde ve Tureglerde kullanılan yurtların dışarıdan ve içeriden görüntüleri (Soldaki yurt Song göl- Kırkızistan; Sağdaki ise Gandafabao, Burkina Faso) (2025).	12
Görsel 2.4. Orta Asya çadırının (yurt), kuruluş aşamaları.	13
Görsel 2.5. Taşınması ve kurulması kolay olan çadırın kurulumu.....	14
Görsel 2.6. Kurulumu tamamlanmış bir Türk çadırı	15
Görsel 2.7. “Çum” veya “kapa” adı verilen ve ağaç kabuklarıyla kaplanan çadır örneği.....	16
Görsel 2.8. Asya dönem çadırları.....	17
Görsel 2.9. Çadır yapım aşaması.....	18
Görsel 2.10. Çadır dış mekân görünümü.....	18
Görsel 2.11. Çadır iç mekân görünümü	19
Görse 2.12. Eli belinde motifi	20
Görsel 2.13. Koçboynuzu motifi	20
Görsel 2.14. Kuş motifi	21
Görsel 2.15. Muska motifi.....	21
Görsel 2.16. Çift başlı kartal	22
Görsel 3.1. Konu ile ilgili tasarım	23
Görsel 3.2. Konu ile ilgili tasarım	24
Görsel 3.3. Konu ile ilgili tasarım	25
Görsel 3.4. Konu ile ilgili tasarı	25
Görsel 3.5. Konu ile ilgili tasarım	26
Görsel 3.6. Konu ile ilgili dijital çizim.....	26
Görsel 3.7. Konu ile ilgili tasarım	27
Görsel 3.8. Konu ile ilgili tasarım	28
Görsel 3.9. Konu ile ilgili dijital çizimi.....	28

Görsel 3.10. Konu ile ilgili tasarım	29
Görsel 3.11. Konu ile ilgili tasarım	30
Görsel 4.1. Çalışma 1	32
Görsel 4.2. Çalışma 2	33
Görsel 4.3. Çalışma 3	34
Görsel 4.4. Çalışma 4	35
Görsel 4.5. Çalışma 5	36
Görsel 4.6. Çalışma 6	37
Görsel 4.7. Çalışma 7	38
Görsel 4.8. Çalışma 8	39
Görsel 4.9 Şekillendirme aşamasından görüntü	40
Görsel 4.10 Şekillendirme aşamasından görüntü	40
Görsel 4.11 Pişirim işleminden görüntü	41

GİRİŞ

Bilindiği gibi Türkler yüzyıllar boyunca yer değişikliği göçebe tarzı bir toplum olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Göçebe yaşamın etkisiyle ortaya çıkmış olan çadırı, kolay kurup sökebilecekleri, gittikleri her yere rahatlıkla taşıyabilecekleri, ihtiyaçlarına göre farklı büyüklükte ve biçimde oluşturmuşlardır. Bundan dolayı Türkler için çadır yaşamlarının bir parçası olmuş ve yaşamlarında çok önemli bir yer tutmuştur.

Türklerin en eski barınağı evi olan çadır, mimarlık tarihimizin başlangıcı niteliğindedir. Bunun yanı sıra Orta Asya'ya özgü göçebe yaşam biçiminin bir ögesi olarak gelişim gösteren keçeden yapılmış çadır kültürü, Türk toplumlarının sanat anlayışlarını ve yaşam tarzlarını aktarmada etkin rol oynamıştır. Çadırın elle tutulup gözle görülür her ögesi yani içte ve dışta kullanılan keçenin rengi, iç düzeni ve bezemesi gibi birçok özelliği o çadırdaki yaşayanların hayatı nasıl algıladıklarını yansıtmaktadır. Bundan ötürü Türk sanatında önemli bir yere sahip olan Türk çadırları süsleme sanatımızın önemli kaynaklarından biri olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada çadırın genel özellikleri olan bir yerden bir yere göç esnasında rahat taşınabilirlik, uygun bir yer bulunduğunda kolayca sökülüp takıla bilirlilik, çadırın kurulduğu yere adaptasyon ve mevsime uygunluk başlıklarıyla ilgili bilgiler detaylandırılmıştır. Bir diğer özelliği ise; keçeden yapılmış olan çadır örtüsünün alt kenarları kıvrılarak hava sirkülasyonu arttırılmış, kışın örtü sayısı fazlaştırılarak ısı içeride muhafaza edilmiştir. Orta Asya'dan günümüze Türklerde keçeden yapılmış çadır kültür ve motifleri, tarihçesi, genel özellikleri, o döneme ait motifleri ve desenlerinden bahsedilmiştir. Araştırmanın sonraki bölümünde günümüz çağdaş seramik sanatında yeniden yorumlanması planlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTA ASYA DÖNEMİ VE SERAMİĞİN TARİHÇESİ

1.1. Seramiğin Tanımı

Seramik, tarihi çok uzun zaman öncelere dayanan kullanım alanı geniş toprak gibi doğal kil hammaddesinin çeşitli işlemlerden geçirilerek şekillendirilmesi ve yüksek sıcaklıkta pişirilmesiyle elde edilen sert, dayanıklı ve genellikle gözeneksiz malzemelere seramik denir.

Seramik hamuru çeşitli işlemler ile oluşturulduktan sonra, kalıba döküm teknikleri kullanılarak istenilen şekil verilir ve şekillendirildikten sonra yüksek sıcaklıkta fırında pişirilir. Fırınlama sayesinde el yapımı seramik ürünler sertleşir ve ısıya dayanıklı hale gelir. El yapımı seramik ile kupa, kase, türk kahvesi fincanı, mumluk vb. ürünler üreterek ev dekorasyonun da çok şık bir uyum yakalamaktadır.

1.2. Seramik Sanatının Tarihçesi

Seramik, binlerce yıl öncesine dayanan köklü bir geçmişe sahip olan, insanlığın en eski sanatlarından biridir. İlk seramik eserler, M.Ö. 24.000 yıllarına kadar uzanan buluntularla tarih öncesi çağlarda ortaya çıkmıştır.

Seramik, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olan, güçlü bir sanat ve el sanatıdır. İlk seramik örnekleri, günümüzde Çin, Japonya ve Orta Doğu gibi bölgelerde ortaya çıkmaktadır. Bu erken dönem seramikler, çoğunlukla toprak kaplar, çömlekler ve figürinler gibi temel ihtiyaçları karşılamak amacıyla üretiliyordu.

Seramiğin ilk örnekleri, taş devrinde ortaya çıkmıştır. İlk seramikler, toprağın su ile karıştırılması ve güneşte kurutulması yoluyla yapılmıştır. Bu ilkel seramikler, genellikle günlük yaşamda kullanılan kaplar ve basit süs eşyaları şeklinde karşımıza çıkar. Özellikle Mezopotamya, Mısır ve Çin gibi medeniyetler, seramik sanatında öncü olmuşlardır.

M.Ö. 3000 yıllarına gelindiğinde, seramik yapımında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Mezopotamya'da çömlekçi çarkının icadı, seramik üretimini büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Antik Yunan'da ise, seramikler üzerine işlenen mitolojik hikayeler ve günlük yaşam sahneleri, dönemin kültürel ve sanatsal zenginliğini yansıtır.

Ortaçağ'da, İslam dünyasında seramik sanatı büyük bir gelişme göstermiştir. İspanya ve İtalya'da üretilen seramikler, detaylı süslemeleri ve renkli desenleri ile dikkat çeker. Rönesans döneminde ise, Avrupa'da seramik sanatına olan ilgi artmış ve bu dönemde üretilen seramikler, günümüze kadar ulaşan değerli sanat eserleri haline gelmiştir.

Sanayi devrimi ile birlikte seramik üretiminde de büyük değişiklikler yaşanmıştır. Seri üretim teknikleri ile daha hızlı ve daha ekonomik seramikler üretilmeye başlanmıştır. Ancak el yapımı seramikler, özgün tasarımları ve benzersiz dokuları ile günümüzde hala büyük bir ilgi görmektedir. Modern seramik sanatçıları, geleneksel yöntemleri çağdaş tasarımlar ile birleştirerek, sanatlarını bir üst seviyeye taşımaktadır.

Seramiğin tarihi, insanlığın kültürel ve sanatsal gelişiminin bir yansımasıdır. Geçmişten günümüze kadar uzanan bu yolculukta, seramik sanatı her dönemde farklı bir anlam ve değer kazanmıştır. El yapımı seramikler, hem estetik güzellikleri hem de tarihi önemi ile yaşam alanlarımızı süslemeye devam ediyor. Eğer siz de bu köklü sanatın bir parçasını evinize taşımak istiyorsanız, el yapımı seramik ürünlerimize göz atmayı unutmayın.

1.3. Seramik Malzemesinin Özellikleri

Seramik, binlerce yıldır kullanılan ve hem estetik hem de işlevsel özelliklere sahip bir malzemedir. Günlük hayatımızda kullandığımız birçok eşyadan mutfak gereçlerine, sanat eserlerine kadar geniş bir yelpazede yer alır. Peki, seramiği bu kadar özel kılan nedir?

Dayanıklılık: Seramik, yüksek sıcaklıklara ve aşınmaya karşı dayanıklıdır. Bu özelliği, mutfak eşyaları, zemin ve duvar kaplamaları gibi uygulamalarda tercih edilmesini sağlar.

Sertlik: Seramik, metallerden daha sert bir yapıya sahiptir. Bu özelliği sayesinde çizilmeye ve darbelere karşı direnç gösterir.

Kimyasal Direnç: Seramik, çoğu asit ve baza karşı dirençlidir. Bu özelliği, gıda saklama kapları, laboratuvar ekipmanları gibi uygulamalarda tercih edilmesini sağlar.

Yalıtım Özelliği: Seramik, ısı ve elektriği iyi iletmez. Bu özelliği sayesinde fırın ve ocak gibi uygulamalarda tercih edilir.

Çeşitlilik: Seramik, farklı renk, desen ve dokulara sahip olabilen çok yönlü bir malzemedir. Bu özelliği sayesinde her zevke uygun ürünlerin üretilmesini sağlar

Doğal ve Ekolojik: Seramik doğal hammaddelerden elde edilir ve geri dönüştürülebilir bir malzemedir.

Estetik Görünüm: Seramik, benzersiz dokuları ve renkleriyle estetik bir görünüm sunar.

Uzun Ömürlü: Seramik ürünler, doğru bakımla uzun yıllar boyunca kullanılabilir.

Hijyenik: Seramik, bakteri ve mikropların üremeye uygun bir ortam değildir.

El yapımı seramik ürünler, her bir parçasının benzersiz olmasını sağlayan ve sanatsal bir dokunuş katan özel bir üretim sürecine sahiptir. Her bir ürün, zanaatkarın elinden çıkan özgün bir eserdir.

Seramik, dayanıklılığı, estetik görünümü ve çok yönlülüğü ile birçok uygulamada tercih edilen bir malzemedir. Özellikle el yapımı seramik ürünler, benzersiz tasarımları ve yüksek kaliteleri ile evlerinizi ve hayatınızı renklendirebilir.

1.4. Seramik Türleri Nelerdir

El yapımı seramikler, farklı teknikler ve malzemeler kullanılarak oluşturulan çeşitli türlerde gelir.

1.4.1. Çömlekçilik

Çömlekçilik, en eski seramik yapma tekniklerinden biridir. Bu teknikte, kil çömlek çarkı üzerinde şekillendirilir. Çömlekçi çarkı kullanılarak yapılan ürünler arasında kaseler, vazolar, çömlekler ve bardaklar bulunur.

1.4.2. Elle Şekillendirme

Elle şekillendirme, seramik ürünlerin elle doğrudan şekillendirildiği bir tekniktir. Bu yöntemle yapılan ürünler benzersiz ve kişiseldir. Yaygın olarak heykelcikler, dekoratif objeler ve sanat eserleri yapılır.

1.4.3. Döküm Tekniğı

Bu teknikte, kil veya seramik çamuru, bir kalıba dökülerek şekillendirilir. Döküm tekniğı, özellikle çok sayıda aynı ürünü üretmek için kullanılır. seramik tabaklar, seramik türk kahve fincanı ve seramik kupalar gibi ürünler bu yöntemle yapılabilmektedir.

1.4.4. Levha Yöntemi

Levha yöntemi, kilin ince levhalar halinde açılıp şekillendirildiğı bir tekniktir. Bu levhalar kesilir, bükülür veya birleştirilerek farklı şekiller oluşturulur. Kutular, tepsiler ve plaketer gibi ürünler bu yöntemle yapılabilir.

1.4.5. Kağıt Kil Tekniğı

Kağıt kil, kağıt hamurunun kil ile karıştırılmasıyla elde edilir. Bu malzeme hafif ve dayanıklıdır. Kağıt kil tekniğı ile yapılan ürünler, genellikle dekoratif ve hafif objeler olup, ince detaylar ve karmaşık şekiller için idealdir.

1.4.6. Raku Seramik

Raku seramik, Japonya kökenli bir tekniktir ve özel bir fırınlama yöntemi kullanılarak yapılır. Raku fırınlaması sırasında, ürünler sıcak fırından çıkarılır ve hemen soğutma işlemine tabi tutulur. Bu, çarpıcı ve benzersiz yüzey efektleri yaratır. Raku seramikler, özellikle dekoratif vazolar, kupalar ve kaseler için popülerdir.

El yapımı seramiklerin bu çeşitli türleri, hem fonksiyonel hem de estetik amaçlarla kullanılabilir. Her bir teknik, farklı bir tarz ve özellik sunar, bu da el yapımı seramikleri benzersiz ve değerli kılar.

1.5. Seramik İşçiliğinin Tarihsel Yolculuğı

Her dönemde farklı coğrafyaların ve toplumların kimliğini taşımış, sanatın ve zanaatin birleşim noktasında durur. Toprağı şekillendirerek günlük hayata uygun ürünler yapma fikri, binlerce yıl öncesine dayanır.

El yapımı seramik, sadece bir eşya değil; aynı zamanda medeniyetlerin kültürünü, sanat anlayışını ve yaşam biçimini yansıtan bir ayna olmuştur. Seramik işçiliğı, zamanla gelişip farklı tekniklerle zenginleşirken, her kültür bu eşsiz mirasa kendi imzasını bırakmıştır.

- Neolitik Çağ ve İlk Seramikler: Seramik işçiliği, tarımın gelişimiyle birlikte Neolitik Çağ'da sistematik bir üretim sürecine dönüşmüştür. İnsanlar, yiyeceklerini saklama ihtiyacıyla kil kaplar yapmaya başlamış, böylece seramik işçiliği hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.
- Mezopotamya: Çömlekçi Çarkının İcadı: Mezopotamya'da çömlekçi çarkının icadı, seramik işçiliği tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu yenilik, üretim hızını artırmış ve daha karmaşık tasarımlar yapmayı mümkün kılmıştır. Mezopotamya'nın çivi yazısıyla yazılmış kil tabletleri, seramik ürünlerin yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda iletişim amacıyla da kullanıldığını göstermektedir.
- Antik Mısır: Seramiğin Sanatsal ve Dinsel Boyutu: Antik Mısır'da seramik işçiliği, hem gündelik eşyalarda hem de dini ritüellerde önemli bir rol oynamıştır. Firavun mezarlarında bulunan seramik objeler, dönemin estetik anlayışını ve dini inançlarını yansıtır. Canlı renklerle süslenmiş karmaşık desenler, Mısır seramiğini diğer medeniyetlerden ayıran özelliklerden biridir.
- Çin: Porselenin Yükselişi: Çin, seramik işçiliğinin zirveye ulaştığı bir coğrafya olarak dikkat çeker. Özellikle Tang ve Song Hanedanlıkları döneminde üretilen porselen eserler, ince işçilikleri ve dayanıklılıkları ile dekorasyon yıldızı haline gelmiştir. Çin porseleni, seramik tarihinin en değerli ürünleri arasında sayılır.
- Osmanlı: İznik Çini Sanatı: Osmanlı İmparatorluğu döneminde seramik işçiliği, özellikle İznik çinileriyle öne çıkmıştır. Camilerde ve saraylarda kullanılan bu çiniler, sanat ve zanaatın mükemmel bir birleşimini sergiler. Kobalt mavisi ve firuze tonlarıyla süslenen çiniler, Osmanlı estetik anlayışını yansıtır.
- Japonya: Wabi-Sabi ve Raku Seramikleri: Japon seramiği, sadelik ve doğallık felsefesi olan wabi-sabi ile yakından ilişkilidir. Raku seramikleri, Japon çay seremonilerinin vazgeçilmez bir parçasıdır ve doğaya uyumlu tasarımlarıyla dikkat çeker.

1.6. Orta Asya Dönemi

Orta Asya anlamıyla geçmişte Sovyetler Birliği'nin parçası olan beş ülkeyi (Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan) tanımlar. Geniş anlamda ise Afganistan, Pakistan'ın kuzeyi, Çin'in batısı Doğu Türkistan ve Tibet

Moğolistan ve Rusya'nın bir kısmı ile kuzeydoğu İran'ı içeren bölge ve bölgeyi tanımlamak için kullanılan coğrafi terim. Asya'nın dünya okyanuslarından uzak iç kesimini belirtmek için kullanılır, bölgenin bu denizlere kapalı oluşu başlıca ana özelliğidir. Orta Asya, aynı zamanda Türk halklarının anayurdudur.

Kaşgar ve Semerkant kentleri gibi tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan kentleriyle Orta Asya, tarih boyunca insanların, ticari malların ve fikirlerin Avrupa, Batı Asya, Doğu Asya ve Güney Asya'ya yayılmasında ana nokta oldu. Bunun yanında Hun ve Moğol İmparatorluğu gibi Asya kıtasının büyük bölümüne egemen olan, etkileri komşu Avrupa kıtasına kadar uzanan tarihsel devletlerin kurulduğu yerdir. Dağlar, çöller ve bozkırlarla kaplı bu bölge zengin petrol, doğalgaz, uranyum ve altın rezervlerinin yanında özellikle Sovyet döneminde gelişen pamuk üretimi ile bilinir. Bu faaliyetlerin yanında hayvancılık bölgede uzun tarihsel kökleri olan bir uğraştır. Koloni döneminde büyük oranda Çin ve Rusya arasında paylaşılan Orta Asya, 1991 yılında Sovyetlerin dağılmasının ardından Orta Asya cumhuriyetlerinin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte daha fazla uluslararası ilgiyi çekmeye başlamıştır. 2001'de başlayan Afganistan Savaşı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Terörizmle Savaş kampanyası Orta Asya'nın Orta Doğu'nun bir uzantısı olduğu izlenimini arttırmıştır (Görsel 1.1).

Kaynak: <https://www.eokultv.com/ilk-turk-devletleri-hangileridir-ozellikleri-6-sinif-sosyalbilgiler/25701/orta-asya-haritasi>

Görsel 1.1. Orta Asya dönemin yerleşim haritası

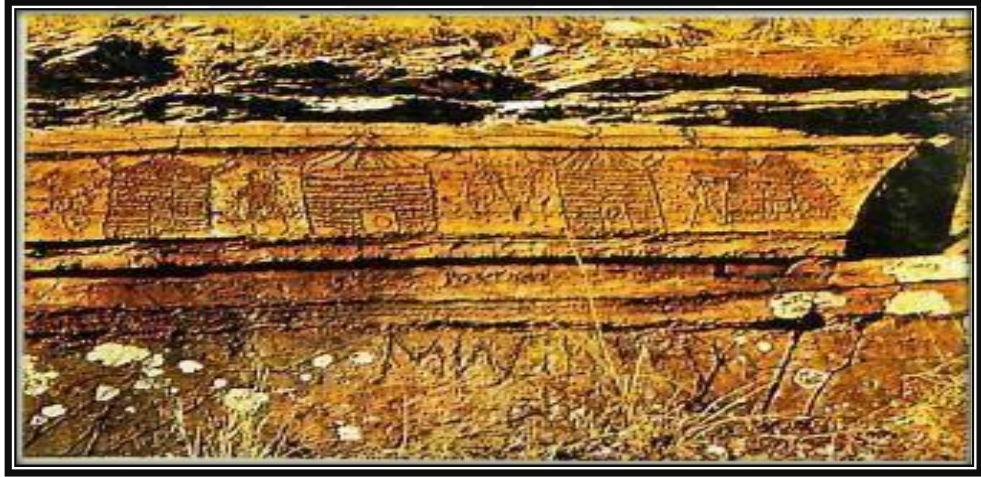
İKİNCİ BÖLÜM

ORTA ASYA DÖNEM ÇADIR KÜLTÜRÜ VE MOTİFLERİ

2.1. Çadırın Tarihçesi

Geçmiş en eski tarihlere kadar inen, Türklerin barınağı “Çadır”, sanat tarihi ve kültürümüzün en karakteristik yapılarının önünde gelmektedir. Mimari anlayışımızın tipolojisindeki bazı önemli yapıların temelini oluşmasına öncülük ettiği için onun gelişim sürecini iyi tanımamız gerekmektedir (Görsel 2.1).

Bozkır (step) kültürü sahibi Türkler, barınma alanı olarak hızla kurulan ve toplanan, rahatlıkla taşınabilen yuvarlak gövdeli, kubbemsi çatısı olan çadırları geniş bozkırlarda, Gök Tanrı’nın gölgesinde, yaşamak istedikleri yerde veya bölgede hızlı ve rahat bir şekilde kurmuşlardır (Sözen, 1993: 17).

Görsel 2.1. Minusink steplerinde kaya üzerine çizilmiş en eski çadır tasvirleri. Boyar Dağı (Togar Kültürü) M.Ö. VII. Yüzyıl. (Sözen, 1993: 17.(2025))

Türklüğün en eski çağlarından bugüne kullanılan çadır göçebe hayatın en önemli meskeni olmuştur. Türklerin yaşadıkları çadırlara çeşitli adlar verilmiştir. En çok kullanılan çadır olsa da ev, iv, oy, oba, otak, kerekü, gerek, gerge, çetir ve yurt gibi isimlerde kullanmışlardır. (Diyarbakırlı, 1972,47) Bu adlar ya değişik tipte çadırları ifade etmiş ya da ayrı kavimler çadıra değişik adlar vermişlerdir. Çadırın Türkçe adlarından biri Kaşgarlı Mahmud’a göre “Keregü” olarak ifade edilmektedir. Göçebe yaşam süren

insanlara göre çadır kelimesi kışlık ev anlamında kullanılmıştır. Türk hakanlarının çadırları (otağları) ise “Kurviçuvaş” olarak adlandırılmıştır (Onuk, 2005: 13).

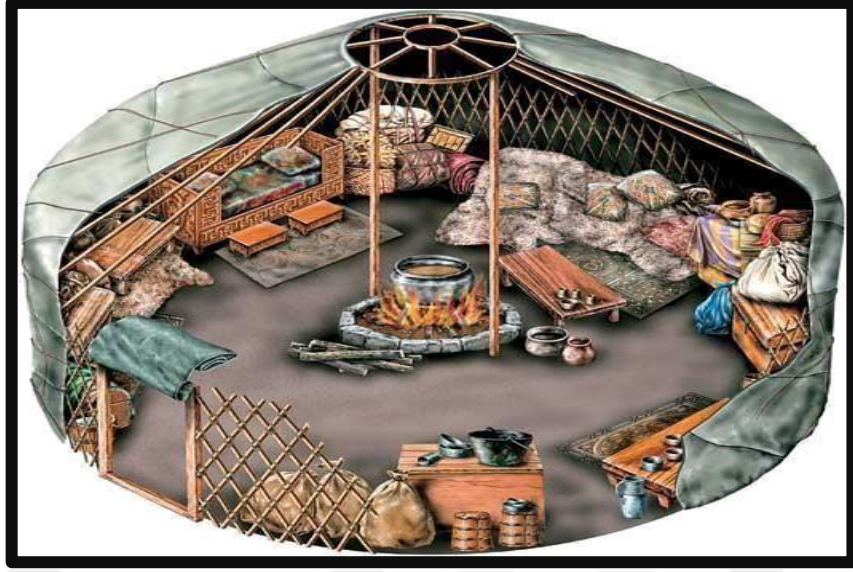
Çağımızda, Orta Asya ’da yaşayan Türk boyları günlük yaşamlarında çadır kültürüne bütün özellikleriyle devam etmektedir. Hayvancılıkla geçimini sağlayan insanlar Orta Asya ’daki yayla geleneğini bugün Anadolu ’nun pek çok bölgesinde devam ettirmektedir. Türkiye ile Asya arasındaki toprak parçasında yaşamaya başlayan Türklerin hayatında çadırların, Osmanlı Devleti ’nin varlığını sürdürdüğü yıllarda da önemi ve işlevi süreklilik göstermiştir.

Osmanlı çadırları gezen saray gibidir. O zamanın kentleri nasıl surlarla çevriliyse, çadırlardan oluşan askeri ordugâhları da bezden duvarlarla çevrilidir. Kentin içinde padişahın yaşadığı, hazine ve kutsal emanetlerin saklandığı, hamamların kurulduğu çadırlar bulunmaktadır. Sefere çıkılacağı zaman, bostancılar birkaç gün önceden konaklama yerine gidip stratejik durumu da göz önüne alarak “otağ” kurmaktadır. Çadırlar develere yüklendiği zaman kahve fincanlarının bile nereye konulduğunun belli olduğu belirtilmektedir (Atasoy 1985:107).

2.2. Çadırda Yaşam kültürü

Geleneksel Türk çadırlarının en dikkate değer yönü, kapladıkları alan sınırlarında bütün aile fertlerinin birlikte yaşayabilmeleridir. Bu alan, tüm aile üyelerinin yaşamına uygun bölümlere ayrılarak tasarlanmıştır. Bu çadırların iç bölümleri tüm aile bireyelerine ait alanlar kadar bütün aile üyelerinin ihtiyaçlarına sunulmuş yerlerin bölümlerini de içerir.

Bu kültürel özellikleri, gelenek ve göreneklerini çocuklarına öğreterek kuşaktan kuşağa aktarmışlardır (Görsel 2.2).

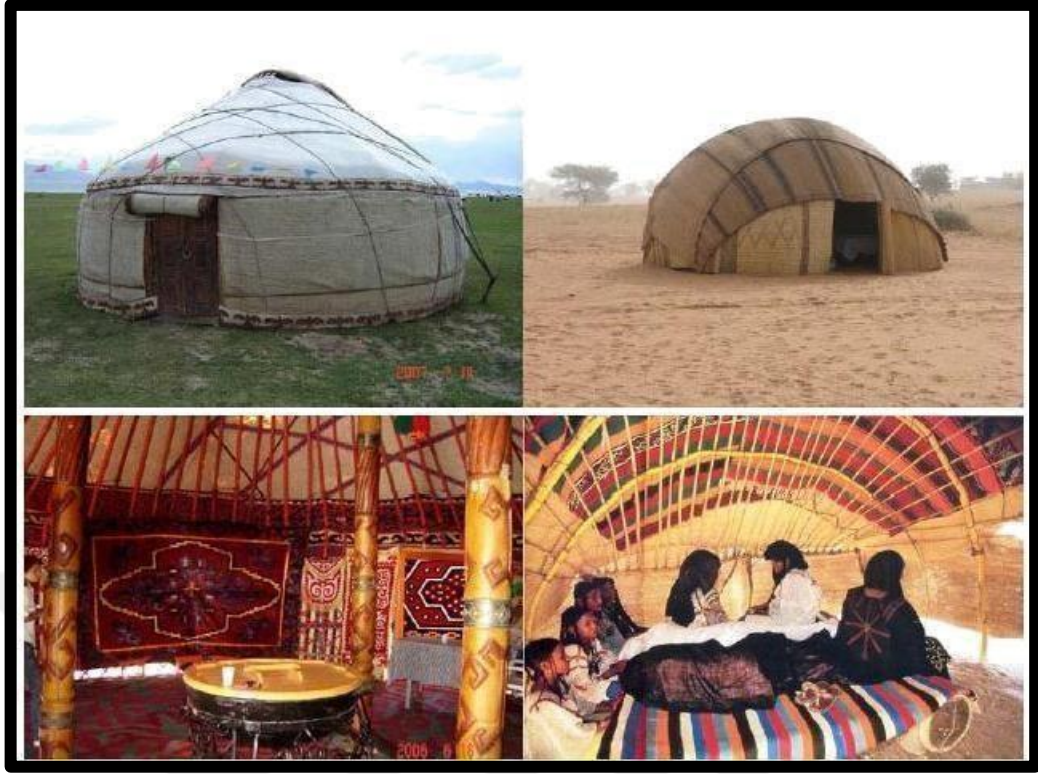
Kaynak: <http://hvac.livejournal.com/578295.html> (2025).

Görsel 2.2. Türk çadırının iç görünüşü

Karasal iklimin görüldüğü geniş bozkır bitki örtüsünün hakîm olduğu Orta Asya’da Türkler konargöçer bir yaşam sürmektedir. İklim ve geçimlerini sağladıkları hayvanların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran göçebe halk belli aralıklarla yer değiştirmektedir. Buna bağlı olarak mevsim farklılığı dikkate alınıp nasıl bir yere yerleşecekleri ve çadırların kurulacağı bölgenin iyi seçilmesi büyük öneme sahiptir (Görsel 2.3).

Çadırın kurulacağı bölgenin seçiminde dikkate alınması gereken diğer bir kural o bölgede daha önceden kurulmuş bir konargöçer halkın olup olmadığıdır. Diğer konargöçer halkların yaşam haklarına saygılı olunması Türklerin önemseydiği değerlerden bir tanesidir. Çadırların kurulması için seçilen yerin belirlenmesinde dikkate alınması gereken özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- ❖ Hava olayları (hangi mevsimde orda olunacağı) ve bulunduğu yer
- ❖ Bir anda yapılan taşınmada çok uzun yola gidilmemesi
- ❖ Sınırları belli olan alanda yaşayan insanların olup olmadığı
- ❖ Hayvan yetiştirmeye uygun meraların olması, su kaynağı
- ❖ Yakın çevredeki komşular ve komşuluk durumu

Kaynak: <https://uqusturk.files.wordpress.com/2011/06/konar-gc3b6c3a7er.jpg>

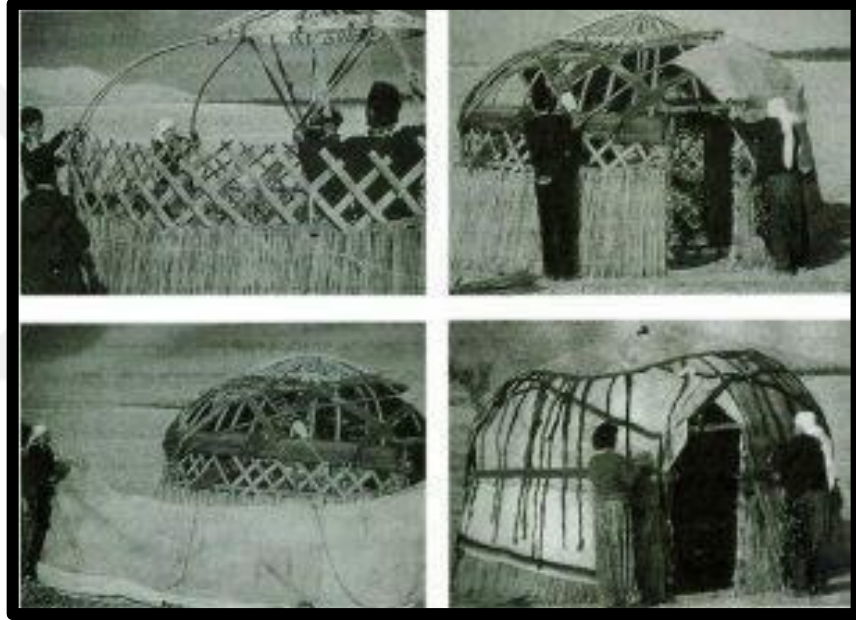
Görsel 2.3. Türklerde ve Tureglerde kullanılan yurtların dışarıdan ve içeriden görüntüleri (Soldaki yurt Song göl- Kırkızistan; Sağdaki ise Gandafabao, Burkina Faso) (2025).

Türk insanını Orta Asya'dan bu yana yalnızca tabii etkileyen ve çeşitli tehlikelerden uzak tutmaya yönelik birer koruma sağlayan çadırlar, yaşamlarını idame ettiren toplumların gelenek, görenek, hayat tarzı, inanç vb. gibi kültürel değerlerinin ortaya çıkmasını ve kültürlerini devam ettirmelerini sağlayan önemli mesken olmuştur (Görsel 2.4).

Türkmen kadınları çadırlarını “99 pencereli saraylar” olarak, sabit kerpiç konutları ise “tek gözlü dam” olarak nitelemişlerdir (Erden, 1982: 75-77). Çadır kültürünü yaşayan Türkmen kadınlarının sabit konuta kıyasla neden çadır yaşamını tercih ettikleri şöyle açıklanmaktadır.

- ❖ Çadırların, sabit konutlara nazaran yapımları daha kolay ve ucuzdur.
- ❖ Çevreye, doğaya ve günlük koşullara, sabit konutlardan daha iyi uyabilmektedir. Çadırlar daha kolay temizlenmektedir.

- ❖ Komşuluk ilişkilerinde, geçimsiz komşulardan uzaklaşabilme ve zaman içinde en iyi
- ❖ Anlaştığı kişilerle komşuluk edebilme imkânını çadır yaşamında sağlamak çok daha kolaydır.
- ❖ Sabit konutlarda kullanılan sobanın da etkisiyle kişilerin çok daha fazla hasta olduğu ve tembelliğe alıştıkları belirtilmektedir.
- ❖ Gereksiz pek çok eşyanın sabit konutlara doldurulduğu, ailenin normal masrafını arttırdığı ve insan yaşamını konut içine hapsettiği için sabit konutları sevmedikleri belirtilmektedir (Erden, 1982: 77).

Kaynak: <http://www.sanatduvari.com/konar-gocer-turkmenler> (2025).

Görsel 2.4. Orta Asya çadırının (yurt), kuruluş aşamaları.

İslamiyet’in kabulü ile Türk Çadır geleneğinin yok olmadığı Orta Asya ve Anadolu “da çeşitli devletler kurmuş Hünkârların savaşa gitmelerinde, av ya da güzel vakit geçirmek amacıyla otağları yeğledikleri görülmektedir. Türkler konar göçerlikten yerleşik yaşama geçmelerine rağmen çadır kültürü yaşadığımız güne kadar varlığını korumuştur. 18. yüzyıldan sonra yavaş yavaş önemini yitirmeye başlamış, sosyo ekonomik ve kültürel değişimler gibi etkilere rağmen çadır geleneği günümüzde az da olsa devam etmektedir. Bugün Anadolu “da yaşadıkları yerlere göre: Türkmen, Yörük

veya Göçer adları ile anılan insanlar, tarımsal faaliyetlere uygun ekonomik yaşamlarıyla göçer, yarı göçer ve yaylacı şeklinde hayatlarını sürdürmektedir (Kutlu, 1986: 214) .

2.3. Orta Asya’da Çadırın Genel Özellikleri

2.3.1. Taşınabilirlik

İnsanlar yaşamlarını devam ettirmek için barınma gereksinimlerine uygun şekilde yaşadıkları bölgenin iklim özelliklerine uyum sağlamışlardır. Çevreden gelecek tehlikelere karşı barınak olarak, çabuk yapılıp sökülmesinin beraberinde yer değiştirdiklerinde yanlarında götürülmesi kolay olan ve bir yerden başka bir yere gitmeyi engellemeyen çadır şekli meskenler tercih edilmiştir. Bu nedenle göçebe bir yaşam süren toplumlar karşılaşılabilecek olumsuz hava olayları veya bir anlık tehlike durumunda hemen kaçmaya hazır olmuşlardır (Görsel 2.5). Aynı zamanda hayvancılıkla uğraşan insanlar küçükbaşların karınlarını doyurmak için yer değiştirdikleri 1972: 48).

Kaynak: <http://www.turkosfer.com/turklerde-cadir> (2025).

Görsel 2.5. Taşınması ve kurulması kolay olan çadırın kurulumu

Türkler İslamiyet ile tanışmadan önce yaşadıkları bölgenin iklim ve coğrafi koşullarına uygun olarak yurt adı verilen ve keçeden yapılmış çadır evlerde yaşam sürdürmüşlerdir.

Yerleşik hayata geçmiş topluluklarla etkileşim halinde olmalarına rağmen konargöçer bir yaşam sürmüşlerdir. Bundan dolayı yanlarında taşıdıkları malzemelerin küçük ve taşınabilir olmasına önem vermişlerdir. Hareket kabiliyetlerini sınırlandıran malzemelere sıcak bakmamışlardır. Yurt adını verdikleri ve keçeden yaptıkları çadırların taşınabilir olması Türklerin çadırda yaşamayı tercih etmelerinin başlıca sebebidir. Bu durum Türk kültüründe çadırın önemini arttırmış ve gelişimine katkı sağlamıştır (Görsel 2.6).

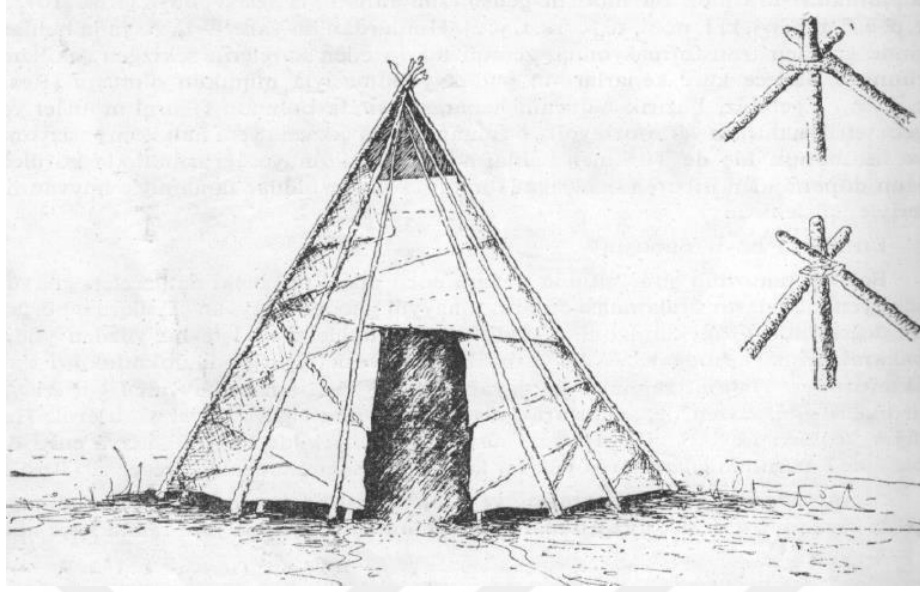
Kaynak: <http://www.forumgercek.com/786332-post2.html> (2025).

Görsel 2.6. Kurulumu tamamlanmış bir Türk çadırı

2.3.2. Sökülüp Takılabilirlik

Orta Asya bozkırlarında varlığını gösteren Türklerin geleneksel yaşam biçimi olan çadır için kullanılan malzeme büyüklük ve biçim açısından farklılık göstermektedir. Birçok çadır çeşidi içerisinde kurulumu ve takılabilirliği en kolay olanı, uzun çubukların birbiriyle çatılarak iplerle sabitleneni ve konik bir şekil alanıdır (Görsel 2.7).

Konik özellikli çadırların oluşumunu sağlayan iskelet 10-14 arası direğin alt kısımlarının daire şeklini alacak bir biçimde yan yana getirilmesi ve uçlarının bir noktada birleştirilmesinden meydana gelmektedir (Radloff, 1956: 278).

Kaynak: Şahin, 2016: 28.

Görsel 2.7. “Çum” veya “kapa” adı verilen ve ağaç kabuklarıyla kaplanan çadır örneği.

Türklerin yaşadıkları bölgelerde yaşamlarını devam ettirmek için kullandıkları çadırlar kafesli tür şeklinde olanlardır. Yuvarlak yatay bir bölümü olup sivri uçlu silindir gövdeye sahiptir. Doğadan elde edilen esnek kamış örgü veya sert tahta parçalardan oluşan bir kafes, çadırın ana gövdesini oluşturmaktadır. Çadırın kurulumunu sağlayan direkler rastgele ağaçlardan kesilmemektedir. Hun döneminde çadırların yapımında kullanılan direklerin belli bölgede yetişen farklı ağaç türlerinden sağlandığı bilinmektedir.

2.3.3. Bezeme (Süsleme)

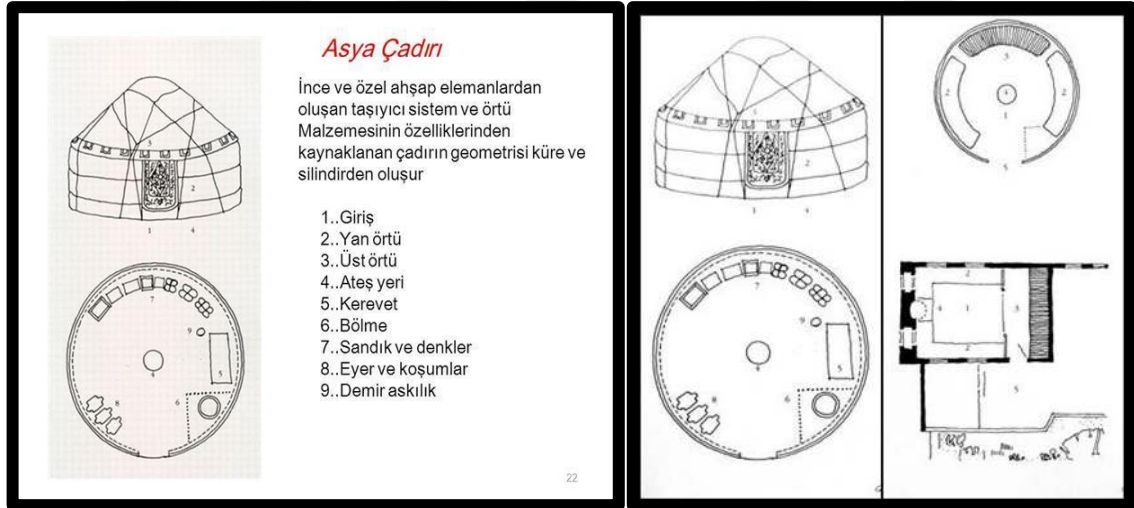
Göçebe Türk toplumları yetiştirdikleri hayvanların yünlerinden yararlanarak gerek çadırlarda gerekse diğer eşyalarda süslemeler yapmış, bu süslemelerde geleneksel yöntemleri kullanmışlardır. M.Ö. 5. yüzyılda rastlanan ilk keçe örnekleri tepme keçeler applike tekniği ile desenlemiştir. Ayrıca keçeden yapılmış eğer örtülerinde de applike tekniği kullanılmış Türk hayvan üslubunun en önemli temalarından olan hayvan mücadele sahneleri stilize edilmiştir (Çoruhlu, 2007: 133). Applike ve işleme tekniği ile bezenmiş tepme keçeden seccadeler, at eyeri, kundak, halı, kilim ve çadır üst örtüsü halen müzelerde sergilenmektedir. Bunların yanı sıra pamuk, yün, ipek gibi ipliklerle veya sim,

sırma vb. madeni teller kullanılarak süzeni, Çin iğnesi, dival işi vb. işleme teknikleriyle de desensiz oluşturulmuş keçe ürünler süslenmiştir.

Osmanlının belli bir döneminde çadır süslemelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Gündelik yaşamda her türlü ihtiyaçlarını karşıladıkları mekânlarının kendi zevk ve statülerine uygun süslemelerini çadırlarına yansıtmışlardır. Ayrıca kullanılan geometrik, sembolik, bitkisel vb. süslemelerden oluşan motifler dönemin sanat anlayışına uygunluk göstermiştir.

2.4. Göçebelik ve Yerleşiklikte Mekân (Çadır)

Asya çadırlarının ortasında «ateş yeri/koruluk/ocak» bulunmaktadır.. Buranın görevi ısınmak, ısıtmak, pişirmek eylemlerini yerine getirmektir. Yurt girişinin tam karşısı «tör» olarak adlandırılır ve burası yük adı altında toplanmaktadır. Sandıklar, hurçlar, bohçalar, çuvallar dizilir (Görsel 2.8). Girişin sağı mutfak-kiler olarak kullanılır bazen burası çiğ/çiğ denen sazdan örülmüş bir paravanla kapatılmaktadır. Girişin sol tarafı ailenin yataklarını serdikleri yerdir. Yatağın hemen yanındaki direkte silahlar asılmaktadır (Savaşa her zaman hazır olmak).

Kaynak: <https://agudaba.com/turklerde-cadir/>

Görsel 2.8. Asya dönem çadırları

Kaynak: <http://www.turkosfer.com/turklerde-cadir/>

Görsel 2.9. Çadır yapım aşaması

Asya bozkırlarının yaşamaya elverişsiz doğal şartları sürekli yer değiştirme ihtiyacını ortaya çıkarmış, bunu neticesi olarak da “bağımsız mekân” ve “soyut çevre” kavramları oluşmuştur.

Yaşama mekânlarının doğadan koparılmasıyla “içe dönüklük ya da dışa kapanıklık” şekline dönüşen bu kavramlar, Orta Asya hayat şeklinin en önemli özelliği olan büyük aile kavramıyla birlikte yerleşik hayata geçildiğinde Türk evi ve çevresinde “orta mekân” kavramı olarak belirmiştir (Görsel 2.10).

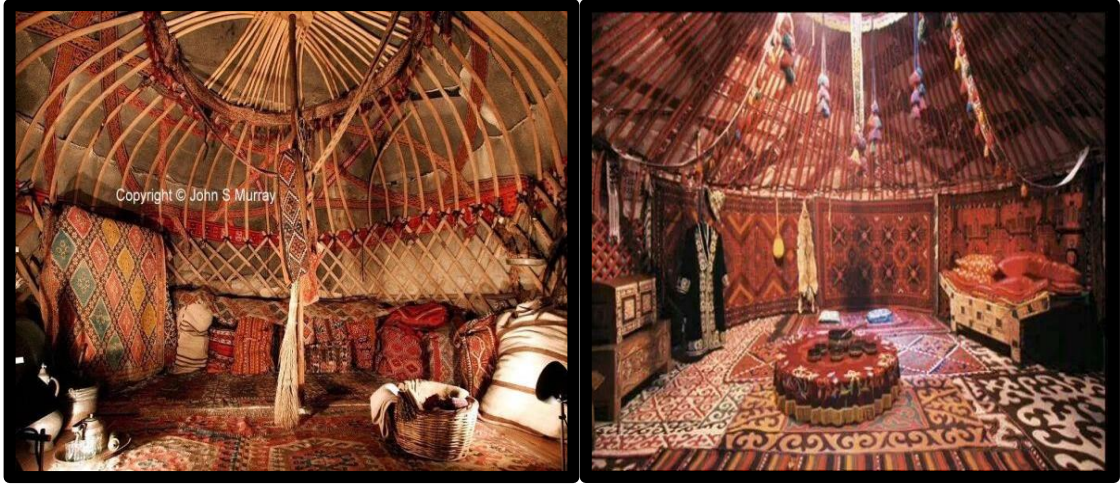
Kaynak: <http://www.dibace.net/uncategorized/sehir-kavramlari-ii-yurt/>

Görsel 2.10. Çadır dış mekân görünümü

Bu ilişki oda ölçeğinde orta alanının oluşması ve kullanımına da yansımıştır. Orta Asya çadırının iç düzeni ve genel görünümü ile geleneksel Türk evlerinin genel düzeni karşılaştırıldığında her iki yaşama birimi arasında öz açısından büyük benzerlikler ortaya çıkmaktadır.

Göçebe hayattan kaynaklanan bu “sınırlayıcı ve koruyucu hayat çerçevesi” kavramı geleneksel Türk evi mekân düzeni ile birlikte sokak örüntülerini de etkileyecektir.

Konut, avlu, çıkmaz sokak, sokak ve meydan ilişkisi bir toplumsal merkez etrafında toplanan mekân kavramının kent ölçeğine yansımasıdır. İçeride dönüklük açısından bakıldığında çıkmaz sokak örüntüsü ile evlerin orta mekânla olan sofalar ve odalardaki orta alan arasında büyük ilişki görülebilmektedir (Görsel 2.11).

Kaynak: <https://yedikita.com.tr/hukumdarin-sarayi-halkin-meskeni-cadir/>

Görsel 2.11. Çadır iç mekân görünümü

2.5. Orta Asya’da Kullanılan Mekân (Çadır) Motifleri

Göçebe Türk toplulukları yetiştirdikleri hayvanların yünlerinden yararlanarak gerek çadırlarda gerekse diğer eşyalarda süslemeler yapmış, bu süslemelerde geleneksel yöntemleri kullanmışlardır (Erengül, Y.s53).

2.5.1. Eli Belinde Motifi

Yaygın olarak kullanılan eli belinde motifi, dişiliği, doğurganlığı, kısmeti, neşeyi, uğuru, mutluluğu ve bereketi temsil eder. İlk insanların, üremeyi yalnızca dişilere ait bir

süreç sanması ve erkeğin üremeye katkısını bilmemesi sebebiyle, ana tanrıçaları kutsal görüp taptıkları bilinir (Görsel 2.12).

Kaynak: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görse 2.12. Eli belinde motifi

2.5.2. Koçboynuzu Motifi

Dokumacılar, tepeden, yandan ve önden, hilal ya da spiral gibi şekillerle koç görüntüsünü sembolleştiren bu motifi, “koçlu yanış”, “koçbaşı”, “gözlü koç” ya da “boynuzlu yanış” gibi tabirlerle adlandırırlar. Koçboynuzu motifi erkekliği, kuvveti ve kahramanlığı sembolize eder (Görsel 2.13).

Kaynak: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görsel 2.13. Koçboynuzu motifi

2.5.3. Kuş Motifi

Anadolu’da kuş sembolü hayatın hemen her alanına yayılmıştır. Kuşun kanadı, tüyü, gözü, gagası, pençesi ve hatta kemiği, farklı vesilelerle kullanılagelir. Kuş motifleri ise, bazen ölen birinin ruhunu, bazen ise sevgiliyi, aşkı ve kadını simgeler (Görsel 2.14).

Kaynak: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görsel 2.14. Kuş motifi

2.5.4. Muska Motifi

Kem gözlerden sakınmak için dokunan muska motifi, üçgen biçiminde bir göze benzer. Kıskanç gözlerden, yine bir gözle korunmak niyeti ile dokunur (Görsel 2.15).

Kaynak: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görsel 2.15. Muska motifi

2.5.5. Çift Başlı Kartal

Orta Asya’da Şamanizm’e göre yer ile göğün arasındaki çelik kapıyı kartal tutar. İnsanlara gökyüzü ve yeryüzü yolculuklarında refakat eden varlıklar kuş şeklindedir.

Kartal, kuşlar arasında ululuk ve yükseklik timsalidir. Bu yüzden Türkler, kılıç kabzalarında, çift başlı kartal figürü kullanmışlardır (Görsel 2.16).

Kaynak: <https://kubeyhatun.wordpress.com/2013/07/23/14-sembollerin-gizemi-cift-basli-kartal/>

Görsel 2.16. Çift başlı kartal

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇADIR KÜLTÜRÜ VE MOTİFLERİNİN ÖZGÜN SERAMİK FORM VE YÜZEYDE UYGULANMASI

3.1. Tasarım Süreci ve Eskizler

Asya dönemi çadır kültürü, motifleri sonucu konar-göçer yaşamın bir parçası olan çadır(mekân) çadır kültürünü motiflerini ele alarak seramik form ve yüzeyde pano ve üç boyutlu tasarımlar yapılmıştır. Bu tasarımlar çizgi, nokta gibi plastik sanatların tasarım ilkeleri dikkate alınarak çizimler yapılmıştır.

3.1.1. Tasarım 1

Tasarımın ana çıkış noktası Çadır görünümünü harmanlayıp üç boyutlu Bir obje halini almıştır. Tasarımda koç boynuzu motifi stilize edilmiştir. Koçboynuzu motifi erkekliği, kuvveti ve kahramanlığı sembolize eder. Sarı, kırmızı, kahverengi ve hardal renkleri kullanılmıştır (Görsel 3.1).

Görsel 3.1. Konu ile ilgili tasarım

3.1.2. Tasarım 2

Tasarımın çıkış noktası çift başlı kartal motif örnek alınarak yorumlanmıştır. Orta Şamanizm'e göre yer ile göğün arasındaki çelik kapıyı kartal tutar. İnsanlara gökyüzü ve yeryüzü yolculuklarında refakat eden varlıklar kuş şeklindedir. Kartal, kuşlar arasında ululuk ve yükseklik temsil eder. Tasarımda koçboynuzu motif, tüy, ateş gibi öğeleri harmanlayıp tasarıma eklenmiştir. Sarı, mor, hardal, turkuaz renkleri kullanılmıştır (Görsel 3.2).

Görsel 3.2. Konu ile ilgili tasarım

3.1.3. Tasarım 3

Tasarım da orta Asya döneminde çadırlarda kullanılan koçboynuzu bordürü kullanılmış. Önden, hilal ya da spiral gibi şekillerle koç görüntüsünü sembolleştiren bu motif. Koçboynuzu motif erkekliği, kuvveti ve kahramanlığı sembolize eder. Hardal, mavi, mor, kahve ve sarı renkleri kullanılarak gerçek kuş tüyleri ile tasarım tamamlanmıştır (Görsel 3.3).

Görsel 3.3. Konu ile ilgili tasarım

3.1.4. Tasarım 4

Tasarımın çıkış noktası yerleşim alanı çadır kültürünü yansıtan odun ateşi, motiflerle harmanlanmıştır, Tasarım da Kuşun kanadı, tüyü, gözü, gagası, pençesi ve hatta kemiği, farklı vesilelerle kullanılagelir. Kuş motifleri ise, bazen ölen birinin ruhunu, bazen ise sevgiliyi, aşkı ve kadını simgeler. Koçboynuzu motifi erkekliği, kuvveti ve kahramanlığı sembolize eder.

Hardal, sarı, mavi, turuncu, kahverengi ve eskitme siyah renkleri kullanılmıştır (Görsel 3.4).

Görsel 3.4. Konu ile ilgili tasarı

3.1.5. Tasarım 5

Orta Asya'nın göçebe yaşam tarzını ve Türk kültürünün temel barınma yapısı olan yurdu temsil ediyor. Üstteki dalga benzeri çizgiler, gökyüzü veya rüzgarı simgeliyor.

Hayat ağacı, Türk mitolojisinde kutsaldır; yaşamı, doğayı, evreni ve kuşaklar arası bağlantıyı simgeler. Altındaki ateş figürü ise hem ısınmayı hem de kutsal ocağı (aileyi) temsil eder. Bu ikili, yaşamın hem fiziksel hem ruhsal yönünü dengeler.

Bozkurt figürü, Türk mitolojisinin en güçlü sembollerinden biridir ve halkın özgürlüğünü, cesaretini ve kökenlerini temsil eder. Hareketi, sonsuzluğu veya kozmik düzeni anlatıyor, sarı, turuncu, kahverengi ve eskitme siyah renkleri kullanılmıştır (Görsel 3.5).

Görsel 3.5. Konu ile ilgili tasarım

Görsel 3.6. Konu ile ilgili dijital çizim

3.1.6. Tasarım 6

Deve, Göçebe hayatın vazgeçilmezi olarak yorumlanmış Uzun yolculukların, sabrın ve dayanıklılığın sembolü.

İki Figür (İnsanlar),Çocuk ve yetişkin Toplumsal yaşantının kuşaktan kuşağa aktarımını simgeliyor.

Yurt Ailenin, aidiyetin ve içsel güvenliğin sembolü.

Spiral ve Geometrik Motifler: “Koç boynuzu” stilinde kıvrımlar geleneksel koruyucu sembollerdir. Aynı zamanda yaşam döngüsüne gönderme yaparlar.

Tasarımın dalgalı sınırları: Bu, “sabitlik” yerine “hareketi yani göçü ve değişimi temsil ediyor. Bu formun yüzeyi rölyef olarak yapılacaktır. Bir yaşam döngüsünü göç hikayesini anlatıyor.

Sarı, turuncu, kahverengi ve eskitme siyah renkleri kullanılmıştır. (Görsel 3.7).

Görsel 3.7. Konu ile ilgili tasarım

3.1.7. Tasarım 7

Çadırın üst kısmındaki göbek (tündük) sembolik olarak gökyüzü ve Tanrı'yı temsil eder.

Yurdun üzerindeki kıvrımlı geometrik desenler, genellikle koruyucu, kutsal anlamlar taşır. Bu tür desenler halı, kilim, seramik gibi sanat formlarında sıkça görülür.

Güneş ve Dağlar üst kısımda yer alan güneş motifi, yaşam enerjisini ve doğayla uyumu simgeler.

Arkadaki dağ silüetleri, doğaya bağlı yaşamı, güç ve istikrarı temsil eder. Orta Asya halkları için dağlar kutsal sayılmıştır.

Simetrik Süslemeler Çadırın iki yanındaki büyük kıvrımlı motifler, koç boynuzu desenini çağırıştırır. Bu motif, kuvvet, verimlilik ve bereketle ilişkilendirilir.

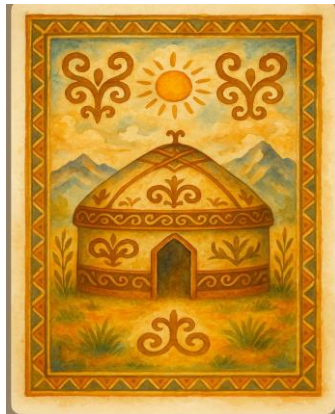
Bitkisel desenler (çimen, yaprak) doğurganlık ve hayat döngüsünü temsil eder.

Çerçeve Deseni

Görselin kenarlarını saran bordür, kompozisyonu bütünler ve sanat eseri olarak “tamamlanmışlık” hissi verir. Genellikle Türk halılarında da benzer motiflerle karşılaşılır (Görsel 3.8).

Görsel 3.8. Konu ile ilgili tasarım

Görsel 3.9. Konu ile ilgili dijital çizimi

3.1.8. Tasarım 8

Figürler Ortadaki kadın Çadırın içinde oturuyor ve elinde bir kap tutuyor.

Bu figür evin direği olan, üretken, misafir ağırlayan bir kadını simgeliyor. Sükûnet ve düzenin temsili gibi. Atıyla gelen adam Kadına bir şey uzatıyor, muhtemelen süt ya da ayran gibi geleneksel bir içecek.

Yolculuktan dönen ya da misafirlığe gelen biri

Kıyafeti ve başlığı, geleneksel Orta Asya savaşçılarından veya beylerin kıyafetlerine benziyor Elinde çoban değneği olan genç figür Muhtemelen çobandır ve ailenin genç bireyini temsil eder. O hem doğayla hem de aileyle bağ kuran bir geçiş figürü olabilir.

Hayvanlar (at ve deve) At, güç ve hızın sembolüdür.

Türk kültüründe kutsaldır.

Deve ise sabrı, uzun yolculukları ve yük taşıma gücünü temsil eder. Bu iki hayvan bir arada kullanılarak hem göç hem dayanıklılık vurgulanıyor olabilir.

Bitkiler ve kuş Doğayla iç içe bir yaşamı ve huzuru temsil eder. Kuş, çoğu zaman haberci veya ruhsal özgürlüğün sembolü olabilir (Görsel 3.10).

Görsel 3.10. Konu ile ilgili tasarım

3.1.9 Tasarım 9

Koç başı Güç, koruma ve erkek enerjisini simgeler. Orta Asya'da savaşçı ruhla ilişkilidir.

Hayat ağacı: Kùltürler arası çok güçlü bir sembol. Ataların köklerini, yaşamın döngüsünü, yukarı âlemlerle bağlantıyı temsil eder.

Desen delikleri: Sadece dekor değil, ışıkla birlikte motiflerin gölge oyunu yaratmasına da olanak tanır bu da gece kullanımı için yapılmıştır.

Sarı, turuncu, kahverengi ve eskitme siyah renkleri kullanılmıştır (Görsel 3.11).

Görsel 3.11. Konu ile ilgili tasarım

3.2. Uygulama

Konu ile ilgili tasarımların kâğıt üzerine renklendirmesi yapılmış ve sonrasında çalışmaların seramik bünye uygulamasına geçileceği düşünülmektedir. Seramik bünye malzemesi olarak şamotlu kil ve döküm çamuru tercih edilecektir. Plaka yöntemi ve serbest elle şekillendirme yöntemi uygulanacaktır. Uygun doku, rölyef teknikleri uygulandıktan sonra tekrar eleştirel gözle çalışmalara bakılacaktır. Seramik şekillendirme işlemi tamamlanan tasarımlar kontrollü bir şekilde kurumaya bırakılacaktır. Çalışmaların rötuşlama işlemleri tamamlandıktan sonra denetimli olarak 980 ilk pişirimi yapılacaktır.

Fırın soğutma, boşaltma ve kalite kontrol işlemlerinden sonra sırlama işlemine geçilecektir. Bisküvi pişirimi tamamlanan çalışmaların sırlama öncesi çalışma yüzeyindeki tozlar hava tabancasıyla sırlamada hata olmaması için temizlenecektir. Sırlama yöntemi olarak püskürtme, eskitme, fırça yöntemi uygulanacaktır. Renklendirmenin fazla olduğu çalışmalarda daha ne ve canlı görünüm sağlamak için fırça

yardımları ile renkli sırlama yapılacaktır. Bazı çalışmalarda doldurma sür- sil uygulamaları yapılacaktır. Taban kısımları temizlenen sırlanmış çalışmalar denetimli şekilde ikinci pişirim olan sırlı pişirimi 1150 °C yapılarak tamamlanacaktır. Bu uygulama teknikleri bazı denemeler sonucunda değişime uğrayabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇADIR KÜLTÜRÜ VE MOTİFLERİNİN ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ

Görsel 4.1. Çalışma 1

Ölçüler	30 cm x 25 cm
Kullanılan Malzeme	Şamot Çamuru, Beyaz çamur
Şekillendirme Yöntemi	Elle Şekillendirme
Pişirim Derecesi	950°C-1050°C

Görsel 4.1.'de verilen Çalışma 1'de Orta Asya çadır kültüründen esinlenen motiflerin çok belirgin olduğu, özellikle merkezi dairesel motif ve çevresindeki detayların, geleneksel motiflerle modern bir uyum sağladığı görülmektedir. Ayrıca, geometrik şekiller ve üçgen yön işaretleri, kültürel bağlamı güçlü bir şekilde yansıttığı ve kuş tüylerinden 2 küçük motif barındırdığı da görülmektedir.

Yeşil ve sarı tonlarının birlikte kullanımı hem doğal hem de enerjik bir etki yaratmaktadır. Doku ve yüzey detaylarıyla birlikte yaprak figürleriyle de seramiğe zarif bir organik dokunuş eklenmiştir. Çatlak ve yaşanmış yüzey dokuları ise eserin zenginliğini artırarak, geleneksel bir dokuyu çağrıştırmaktadır.

Renklendirmede turkuaz, kahve ve siyah renkler kullanılmıştır. 950 °C’de bisküvi pişirim, 1050 °C’de sırlı pişirim yapılmıştır.

Görsel 4.2. Çalışma 2

Ölçüler	25cm x 30cm
Kullanılan Malzeme	Şamot Çamuru,döküm çamuru
Şekillendirme Yöntemi	Elle Şekillendirme
Pişirim Derecesi	950°C-1050°C

Görsel 4.2.’de verilen Çalışma 2’deki seramik çalışmasında, Orta Asya çadır kültürünün estetik ve sembolik öğelerini çağdaş bir seramik anlayışıyla harmanlanarak özgün bir tasarım ortaya konulmuştur. Orta Asya’da çadır hem fonksiyonel hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışma, çadırın yapısal unsurlarını görsel olarak yansıtarak bu kültürün izlerini modern bir dilde ifade ettiği düşünülmektedir.

Çadırın kubbe şeklindeki yapısının, seramikteki dokusal unsurlarla ifade edilmesiyle, kültürel ve estetik bağlamda derin bir anlam taşıması amaçlanmıştır. Bu dokular hem geçmişin hem de doğanın izlerini yansıtarak geleneksel çadırların görsel yapısını modern bir teknikle ortaya koymaktadır.

Renklendirmede kullanılan yeşil, kahverengi ve mavi tonları, Orta Asya’nın doğal çevresini ve kültüründeki anlamlı renk paletini yansıtmaktadır. 950 °C’de bisküvi pişirim, 1050 °C’de sırlı pişirim yapılmıştır.

İç yüzeyde yer alan kuş figürü, Orta Asya kültüründe önemli bir yere sahiptir. Kuş, özgürlük, göç ve doğa ile olan bağları simgelemektedir. Koçboynuzu motifi erkekliği, kuvveti ve kahramanlığı sembolize etmektedir.

Sonuç olarak, bu seramik, Orta Asya'nın geleneksel kültürünü ve estetiğini modern bir seramik dilinde yeniden yorumlamaktadır. Eserin her detayı, Orta Asya çadır kültürüne ve bu kültürün doğal, tarihi ve sembolik unsurları yansıtmaktadır.

Görsel 4.3. Çalışma 3

Ölçüler	30cm x 25cm
Kullanılan Malzeme	Şamot Çamuru,
Şekillendirme Yöntemi	Elle Şekillendirme
Pişirim Derecesi	950°C-1050°C

Görsel 4.3.'de verilen Çalışma 3'te tasarımın ana çıkış noktası çadır görünümünü harmanlayıp üç boyutlu bir obje biçiminin verilmesidir. Tasarımda, koçboynuzu motifi stilize edilmiştir. Koçboynuzu motifi erkekliği, kuvveti ve kahramanlığı sembolize etmektedir.

Renklendirmede, öncelikle eskitme ardından çok hafif turkuaz rengi kullanılmıştır. Orta Asya'nın doğal çevresini ve kültüründeki anlamlı renk paletini yansıtmaktadır. 950 °C'de bisküvi pişirim, 1050 °C'de sırlı pişirim yapılmıştır.

Görsel 4.4. Çalışma 4

Ölçüler	25cm x 35cm
Kullanılan Malzeme	Şamot Çamuru, döküm çamuru
Şekillendirme Yöntemi	Elle Şekillendirme
Piştirim Derecesi	950°C-1050°C

Bu seramik eserinde formu ve yüzey süslemeleriyle konik yapısı, geleneksel Türk çadırı olan yurt biçimini anımsatmaktadır. Üstü dar, tabanı geniş bu form, göçebe yaşam tarzına uygun, taşınabilir ve korunaklı bir yapının seramik yüzeye yorumlanması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yüzeyde yer alan motifler, doğayla iç içe yaşamın ve eski Türk inanç sisteminin izlerini taşımaktadır.

Ağaç ve bitki figürleri, doğa ile kurulan bağı, yaşamı ve üretkenliği simgelemektedir. Özellikle ağaç, eski Türk kültüründe hayat ağacı olarak kutsal kabul edilmektedir. Güneş motifi, yaşam enerjisini, ışığı ve tanrısal gücü temsil eder. Geometrik desenlerle de geleneksel Orta Asya süsleme anlayışının yansıtılması hedeflenmiştir.

Renklendirmede yeşil, kahverengi ve mavi tonları kullanılmış, 950 °C'de bisküvi pişirim, 1050 °C'de sırlı pişirim yapılmıştır.

Görsel 4.5. Çalışma 5

Ölçüler	20cm x 15cm x10cm x8cm
Kullanılan Malzeme	Şamot Çamuru
Şekillendirme Yöntemi	Elle Şekillendirme
Pişirim Derecesi	950°C-1050°C

Görsel 4.5.'de verilen Çalışma 5'te Orta Asya'nın göçebe yaşam tarzının ve Türk kültürünün temel barınma yapısı olan yurdu temsil etmektedir. Çalışmada ahşap zemin üzerine, en üstte siyah seramik parçayla oluşturulan dalga benzeri çizgiler, gökyüzü ve rüzgârı simgelemektedir. Hayat ağacı, Türk mitolojisinde kutsaldır; yaşamı, doğayı, evreni ve kuşaklar arası bağlantıyı simgelemektedir. Hemen altında yer alan ateş figürü ise hem ısınmayı, hem de kutsal ocağı(aileyi) temsil eder. Bu ikiliyle, yaşamın hem fiziksel hem ruhsal yönünün yansıtılması amaçlanmıştır.

Bozkurt figürü, Türk mitolojisinin en güçlü sembollerinden biridir. Halkın özgürlüğünü, cesaretini ve kökenlerini temsil eder. Bu çalışmada ahşap üzerine tasarımılanmıştır.

Renklendirmede sadece eskitme kullanılmıştır. 950 °C'de bisküvi pişirim, 1050 °C'de sırlı pişirim yapılmıştır.

Görsel 4.6. Çalışma 6

Ölçüler	20cm x 15cm x 11cm x8cm
Kullanılan Malzeme	Şamot Çamuru, Döküm çamuru
Şekillendirme Yöntemi	Elle Şekillendirme
Pişirim Derecesi	950°C-1050°C

Görsel 4.6.'da yer alan Çalışma 6'da çadırın üst kısmındaki göbek(tündük) sembolik olarak gökyüzü ve Tanrı'yı temsil etmektedir. Çadır motifinin üst kısımda yer alan güneş motifi, yaşam enerjisini ve doğayla uyumu simgelemektedir. Bitkisel desenler(çimen, yaprak) doğurganlık ve hayat döngüsünü temsil etmektedir. Çerçeve kısmı; görselin kenarlarını saran bordür, kompozisyonu bütünler ve sanat eseri olarak “tamamlanmışlık” hissi vermektedir. Genellikle Türk halılarında da benzer motiflerle karşılaşılmaktadır.

Renklendirmede, eskitme sarı, turkuaz ve kahverengi kullanılmıştır. 950 °C’de bisküvi pişirim, 1050 °C’de sırlı pişirim yapılmıştır. Tasarım ahşap zemin üzerine uygulanmıştır.

Görsel 4.7. Çalışma 7

Ölçüler	25cm
Kullanılan Malzeme	Döküm çamuru
Şekillendirme Yöntemi	Döküm tabak
Pişirim Derecesi	950°C-1050°C

Görsel 4.7.'de verilen Çalışma 7 incelendiğinde kadın figürünün çadırın iç kısmına konumlandırıldığı ve elinde bir kap tuttuğu görülmektedir. Bu figür evin direği olan, üretken, misafir ağırlayan bir kadını simgelemektedir. Sükûnet ve düzeni temsil etmesi amaçlanmıştır. Atıyla gelen adam, kadına bir kap uzatmaktadır, kap içerisinde süt ya da ayran gibi geleneksel bir içecek olduğunu düşünülebilir. Hayvanlar (at ve deve) burada gücün ve hızın sembolüdür. Türk kültüründe at kutsal bir hayvan olarak görülmektedir. Deve ise sabrı, uzun yolculukları ve yük taşıma gücünü temsil etmektedir. Bu iki hayvan bir arada kullanılarak hem göç hem dayanıklılığın vurgulanması hedeflenmiştir. Bitkiler ve kuş, doğayla iç içe bir yaşamı ve huzuru temsil etmektedir. Kuş, çoğu zaman haberci veya ruhsal özgürlüğün sembolünü yansıtır.

Tasarım, döküm tabak üzerine kazıma yöntemiyle çizilmiştir. Renklendirmede turkuaz ve siyah kullanılmıştır, 950 °C'de bisküvi pişirim, 1050 °C'de sırlı pişirim yapılmıştır.

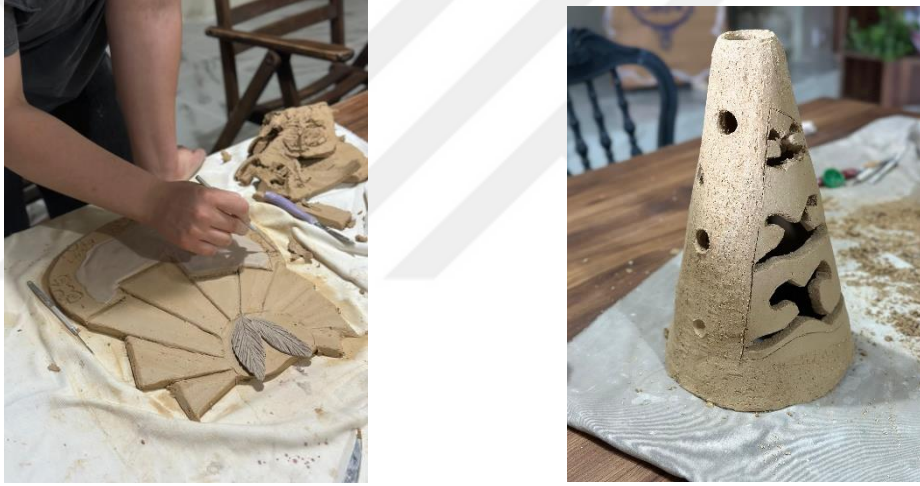
Görsel 4.8. Çalışma 8

Ölçüler	40 cm x 30cm
Kullanılan Malzeme	Şamot Çamuru, Beyaz çamur
Şekillendirme Yöntemi	Elle Şekillendirme
Pişirim Derecesi	950°C-1050°C

Görsel 4.8.'de sunulan Çalışma 8'de tasarımın çıkış noktası; yerleşim alanını, çadır kültürünü ve odun ateşini yansıtan motifleri harmanlamaktır. Tasarımda; kuşun kanadı, tüyü, gözü, gagası, pençesi ve hatta kemiği, farklı vesilelerle kullanıma sunulmuştur. Kuş motifleri ise, bazen ölen birinin ruhunu, bazen ise sevgiliyi, aşkı ve kadını simgelemektedir. Koçboynuzu motifi, erkekliği, kuvveti ve kahramanlığı sembolize eder. Renklendirmede ilk aşamada eskitme ardından turkuaz ve siyah kullanılmıştır. 950 °C'de bisküvi pişirim, 1050 °C'de sırlı pişirim yapılmıştır.

Görsel 4.9 Şekillendirme aşamasından görüntü

Görsel 4.10 Şekillendirme aşamasından görüntü

4.1. Uygulama Süreci (Fırınlama, Sırlama İşlemleri)

Konu ile ilgili yapılan eskizlerden seçilen tasarımlar, şamot çamuru ve beyaz döküm çamuru kullanılarak oluşturulmuştur. Plaka yöntemi ile seramik uygulamaları yapıp, kurumaya bırakılmasının ardından 950C°’de bisküvi pişirimleri yapılmıştır. Çalışmaların belirlenen içeriklerine göre renkli ve şeffaf sırlarla sırlama işlemi yapılmış, seramik fırınında 1050 °C’ de pişirimleri gerçekleştirilmiştir.

Görsel 4.11 Pişirim işleminden görüntü

SONUÇ

İnsan yaşamının en temel gereksinimlerinden biri olan barınma eylemi, sınırları belirli bir alana ihtiyaç duymaktadır. Bu alan kişilere özgü kültürel özellikleri yansıtan, değerler, inanç biçimleri vb. pek çok kodu bünyesinde barındırmaktadır. Bu anlamda, çadırın anlamı kültürel ve yapısal çevrenin kültürel nitelikleriyle ilişkilidir. Türk kültür sanatının en önemli unsurlardan birinin de göçebe çadır geleneği olduğu bilinmektedir.

Orta Asya'da göçebe yaşam süren toplumların çadır kültürü, sanatsal eserlerine derin izler bırakmıştır. Bu kültür, özellikle geleneksel Türk motifleri ile süslemelere taşınmıştır. Çadır bezemelerinden, günlük yaşamda kullanılan araç-gereçlerin süslemelerine ve dekoratif eşyalara kadar pek çok alanda geometrik ve simetrik motiflerin harmanlanmasıyla oluşturulan desenler; doğa, insan ve toplumsal düzenin dengesini simgelemektedir. Bu motif dili, zamanla seramik sanatına da aktarılmış böylece kültürel bir anlatı aracı, sanat dalına taşınmıştır. Göçebe yaşam biçiminin zorluklarına rağmen, hassas ürünler olan seramik eserlerinin dayanıklı bir sanat biçimi olarak gelişim göstermeye devam ettiği görülmüştür. Bu çalışma bünyesinde oluşturulan seramik eserleri de günümüzdeki modern yüzeyler ve estetik sentezle harmanlanarak Orta Asya dönemi çadır kültür ve motiflerinin çağdaş seramik yüzeylere yansması amacı gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak, Orta Asya dönemi, çadır motifleri hakkında ilgili genel bilgiler verilmiş, örneklerle ve uygulamalarla çadır ve süslemeleri motifleri ile ilgili tasarımlar ortaya çıkartılmıştır. Geçmişten günümüze Türk kültüründe önemli bir yer tutan çadır kültürüne sahip çıkmak ve özgün tasarımlar üreterek, seramik sanatının yaşatılmasına zemin hazırlamanın gerekliliği ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

- Atasoy, N. (1985). Status. Beymen. No:3 İstanbul.
- Çoruhlu, Y. (2002). Hun Sanatı. Yeni Türkiye Yayınları, Cilt: 4. Ankara
- Diyarbakirli, N. (1972). Hun Sanatı. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul.
- Erden, A. (1982). Batı Anadolu Türkmen Çadırları, Antropoloji Dergisi. Sayı: II, Ankara
- Eren gül, Y ,(2019), orta Asya'dan günümüze Türklerde keçeden yapılmış çadır mefruşatı, S,3,İSTANBUL
- Kutlu, M. (1986). Doğu Anadolu Göçer Topluluklarında Kara Çadır. III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi. İzmir
- Onuk, T. (2005). Osmanlı Çadır Sanatı (XVII-XIX. Yüzyıl). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları Ankara.
- Ögel, B. (1984). Türk Kültür Tarihine Giriş, C. VII, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Radloff, W. (1956). Sibirya'dan, (çev. Ahmet Temir), Maarif Basımevi, İstanbul.
- Sözen, M. (1993). Başlangıçtan Bugüne Türk Sanatı. Türk İş Bankası A.Ş. Ankara.
- Şahin, A. Ç. (2016). Türk Çadırı Üzerine. Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. Sayı: 16, 2539.

Görsel Kaynak

Görsel 1.1: <https://www.eokultv.com/ilk-turk-devletleri-hangileridir-ozellikleri-6-sinif-sosyalbilgiler/25701/orta-asya-haritasi>

Görsel 2.1: Sözen, 1993: 17

Görsel 2.2: <http://hvac.livejournal.com/578295.html>

Görsel 2.3: <https://uqusturk.files.wordpress.com/2011/06/konar-gc3b6c3a7er.jpg>

Görsel 2.4: <http://www.sanatduvari.com/konar-gocer-turkmenler/>

Görsel 2.5 <http://www.turkosfer.com/turklerde-cadir/>

Görsel 2.6: <http://www.forumgercek.com/786332-post2.html>

Görsel 2.7: Şahin, 2016: 28

Görsel 2.8: <https://agudaba.com/turklerde-cadir/>

Görsel 2.9: <http://www.turkosfer.com/turklerde-cadir/>

Görsel 2.10: <http://www.dibace.net/uncategorized/sehir-kavramlari-ii-yurt/>

Görsel 2.11: <https://yedikita.com.tr/hukumdarin-sarayi-halkin-meskeni-cadir/>

Görsel 2.12: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görsel 2.13: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görsel 2.14: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görsel 2.15: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Görsel 2.16: <https://kubeyhatun.wordpress.com/2013/07/23/14-semboollerin-gizemi-cift-basli-kartal/>

İnternet Kaynakları

https://tr.wikipedia.org/wiki/Orta_Asy

<http://hvac.livejournal.com/578295.html>

<https://uqusturk.files.wordpress.com/2011/06/konar-gc3b6c3a7er.jpg>

<http://www.sanatduvari.com/konar-gocer-turkmenler>

<http://www.turkosfer.com/turklerde-cadir/>

<http://www.forumgercek.com/786332-post2.html>